

Hämeenlinnan hallinto-oikeus
hameenlinna.hao@oikeus.fi

ASIA

Valitus maa-aineslupapäätöksestä

VALITTAJA

Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (ELY-keskus)
Ympäristö ja luonnonvarat -vastuualue
PL 297, 33101 TAMPERE
Puh. 0295 036 000 (vaihde)
kirjaamo.pirkanmaa@ely-keskus.fi

PÄÄTÖS, JOHON HAETAAN MUUTOSTA

Oriveden kaupungin ympäristölautakunnan päätös 6.2.2024 § 6

PÄÄTÖKSEN TIEDOKSISAANTI

Päätös on annettu tiedoksi julkisella kuulutuksella 12.2.2024. Kuulutuksen julkaisuajankohta on varmistettu Oriveden kaupungin verkkosivulta. Tiedoksisaannin katsotaan tapahtuneen seitsemän päivän kuluttua päätöksen julkaisemisesta eli 19.2.2024, ja valitusaika päättyy päätökseen kirjatun mukaisesti 20.3.2024.

ELY-KESKUKSEN VALITUSOIKEUS

ELY-keskuksella on valitusoikeus päätöksestä maa-aineslain (555/1981, MAL) 20 a §:n 5 kohdan nojalla.

VAATIMUKSET

Päätös on kumottava ja maa-aineslupahakemus hylättävä.

VAATIMUSTEN PERUSTELUT

20.3.2024

Päätös on lainvastainen, koska maa-ainesten ottaminen aiheuttaisi maa-ainelain 3 §:n 1 momentissa 2 kohdassa tarkoitetun kielletyn seurauksen. Suunniteltu ottaminen heikentää olennaisesti ottamisalueelle sijoittuvan dyynimuodostuman arvoja ja aiheuttaa siten erikoisen luonnonesiintymän tuhoutumisen.

Oriveden kaupungin ympäristölautakunta on valituksenalaisella päätöksellään myöntänyt Hämeen Kuljetus Oy:lle maa-ainelain 4 §:n mukaisen maa-aineluvan hiekan ja soran ottamiseen Oriveden kaupungin Voitalan kylässä tilalla Kaunisto (562-431-7-184). Lupapäätöksen mukaan maa-aineksia otetaan yhteensä 93 500 m³ (187 000 t) kymmenen vuoden aikana.

Voimassa olevassa Pirkanmaan maakuntakaavassa 2040 ottamisalue sijoittuu maaseutualueelle ja tärkeälle vedenhankintaan soveltuvalla pohjavesialueelle. Oriveden strategisessa yleiskaavassa, joka on oikeusvaikutteinen, ottamisalue on osoitettu pohjavesialueeksi. Alueella ei ole asemakaavaa.

Ottamisalue sijoittuu dyynialueelle. Yröskankaan dyynialue muodostuu kolmesta harjanteesta. Harjanteiden pituudet ovat lännestä itään 400 m, 300 m ja 370 m. Dyynien leveys on keskimäärin 30 metriä ja korkeus noin 4 metriä. Dyynit ovat loivasti kaarevia ja kumpuilevia. Läntisimmän dyynin eteläpäässä harjanne koostuu viidestä peräkkäin olevasta pienikokoisesta dyynistä. Samanlainen yksittäinen pieni dyyni löytyy myös keskimmäisen harjanteen pohjoispäästä. Vallitseva tuulen suunta dyynien syntyhetkellä on ollut luoteesta mannerjäätikön korkeapaineen alueelta kohti kaakkoa. Dyynit ovat syntyneet vallitsevaan tuulensuuntaan nähden poikittain. Dyynien materiaali on peräisin Hirsilän deltamuodostumasta, joka on syntynyt Yoldiameren pinnantasoon 10 800–11 590 vuotta sitten. Dyynien synty ajoittuu geologisesti lyhyeen 8000–10 000 vuoden takaiseen ajanjaksoon, jolloin delta oli noussut vedenpinnan yläpuolelle ja ilmasto oli kuiva sekä tuulinen ja kasvillisuus oli niukkaa. Dyynien raekoostumus on hienoa hiekkaa tai karkeaa hietaa, ja mineraalikoostumus on pääasiassa kvartssia ja maasälpää. (Yhteenveto dyynialueen tiedoista on liitteessä 3.) Dyynialueen reunoilla on deltaan uurtuneita syviä puronuomia, jotka ovat todennäköisesti syntyhistorialtaan tuulikerrostumia nuorempia.

ELY-keskus on arvioinut lupahakemuksesta antamissaan lausunnoissa 28.3.2018 ja 12.7.2023, että alueelta hakatun metsän vuoksi läntisimmät dyynit erottuvat selkeästi ympäristöstään ja niissä on havaittavissa dyynille tyypillistä kumpuilevaa muotoa. Myös itäisimmän dyynin pohjoisosassa on havaittavissa dyyneille tyypillisiä muotoja. Metsäkoneet ja muut työkoneet ovat rikkoneet dyynien pinnan. Keskimmäisestä ja itäisimmästä dyynistä on otettu kotitarveottoon maa-ainesta ja itäisimmän dyynin läpi kulkee kaksi metsäautotietä. Sen lisäksi läntisimpien dyynien pohjoisosa on kaivettu kokonaan pois ja tämä alue on jätetty rajauksen ulkopuolelle.

Etelä-Suomessa lentohiekkaa ja dyynejä on varsin vähän. Pirkanmaalla esiintyy yksittäisiä dyynejä Hämeenkyrössä, Mänttä-Vilppulassa ja

20.3.2024

Pälkäneellä. Orivedellä ja Juupajoella esiintyy isompi dyynikokonaisuus, johon kuuluvat myös valtakunnallisesti arvokkaat Onnistaipaleen ja Lakkaharjun tuulikerrostumat. Yröskankaan dyynimuodostumat ovat osa tätä suurempaa kokonaisuutta. Suuret dyynimuodostumat ovat harvinaisia Pirkanmaalla. Myös TAATA-hankkeessa (Tampereen seudun taajamageologinen kartoitus- ja kehittämishanke) on mainittu Oriveden tuulikerrostumat, mukaan lukien Yröskankaan tuulikerrostumat, alueellisesti erikoisena esiintymänä.

Oriveden alueen maaperäkartan selityksessä¹ on maininta maaperägeologisesti merkittävistä sekä maaperägeologisesti mielenkiintoisista retkeily- ja opetuskohteista. Yröskankaan lentohiekkakinokset ja deltaan kaivautuneet syvät puronuomat on mainittu merkittävänä kohteina, eli niillä on opetuksellista merkitystä.

Valituksenalaista päätöstä on perusteltu sillä, että Yröskankaan dyynimuodostumia ei ole luokiteltu valtakunnallisesti merkittäviksi taikka maakunnallisesti arvokkaiksi tuulikerrostumiksi. Ottamissuunnitelmassa on katsottu virheellisesti, että koska Yröskankaan dyynejä ei ole huomioitu valtakunnallisten tuulikerrostumien inventoinnissa tai tässä työssä tausta-aineistoon jätetyssä aineistossa (luokka 5, seudullinen tai paikallinen merkitys), alueet eivät täyttäisi maa-aineslain kriteerejä. Valtakunnallisesti arvokkaiden muodostumien inventoinnissa on lähdetty kartoittamaan valtakunnallisesti arvokkaita kohteita (luokat 1–4). Osa inventointiin valituista alueista putosi työn aikana luokkaan 5 ja selvityksen tausta-aineistoksi. Valtakunnallisesti arvokkaiden muodostumien ominaistiedot on yhdenmukaistettu ja viimeistelty raportin kantaan. Seudullisesti arvokkaiden muodostumien tietoja ei ole yhdenmukaistettu eikä viimeistelty. Raportissa todetaan muun muassa, että valtakunnallisesti arvokkaiden tuuli- ja rantakerrostumien tarkkaa osuutta kaikista Suomen muodostumista ei voida arvioida, koska tuulikerrostumien rajauksia ja pinta-aloja ei ole saatavilla koko maasta. Suomen ympäristökeskuksesta varmistetun tiedon mukaan seudullisia / paikallisesti arvokkaita alueita ei ole systemaattisesti kartoitettu (Jari Teeriaho / SYKE). ELY-keskus toteaa, että valtakunnallisen tai maakunnallisen luokittelun puuttumisella ei ole ratkaisevaa merkitystä erikoisten luonnonesiintymien määrittelyssä. Tässä tapauksessa suunnitellun ottamistoiminnan kohteena olevalla dyynimuodostuman osalla on selkeitä arvoja, jotka tekevät siitä erikoisen luonnonesiintymän.

Ympäristöministeriön julkaisussa *Valtakunnallisesti arvokkaat tuuli- ja rantakerrostumat* (Suomen Ympäristö 32/2011) on yleispiirteisesti selitetty kohteiden arviointi geologisten, biologisten ja maisemallisten tekijöiden osalta. Yröskankaan dyynit liittyvät samaan Hirsilän deltamuodostumasta alkunsa saaneiden dyyniselänteiden ketjuun, johon kuuluvat myös TUU-04-11 Lakkaharju Juupajoella ja TUU-04-12 Onnistaipale Orivedellä. Nämä molemmat on inventoinnissa valittu laajalta alueelta hyvinä dyynialuetta

¹ Kujansuu, R., Erviö, R., Herola, E., Hyyppä, J., Kae, E., Lahermo, P., Raikamo, E., Sten, C-G. ja Taka, M. 1981. Oriveden alueen maaperä: Maaperäkarttojen selitykset, lehdet 2142 01-12 (1:20 000). Geologinen tutkimuskeskus, Espoo. Saatavilla verkossa osoitteessa https://tupa.gtk.fi/kartta/maaperakartta20/mps_2142_01_12.pdf. Luettu 15.3.2024.

20.3.2024

edustavina kohteina valtakunnallisesti arvokkaiksi (arvoluokka 3). Yröskankaan dyynialueen paikallinen merkittävyys korostuu samaan ketjuun kuuluvilla valtakunnallisesti arvokkailla kohteilla. Yröskankaan dyynialue osaltaan täydentää tätä dyyniselänneketjua. Yröskankaan dyynit ovat kokonsa puolesta edustavia ja selkeitä maisemassa erottuvia kohomuotoja.

Edellä esitetyn perusteella ELY-keskus arvioi, että Yröskankaan dyynit ovat maa-aineslain 3 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettuja geologisesti erikoisia luonnonesiintymiä. ELY-keskus haluaa lisäksi selvyyden vuoksi tuoda esiin, että ympäristölautakunta on aiemmassa päätöksenteossaan pitänyt dyynialuetta erikoisena luonnonesiintymänä. Lautakunta on myöntänyt päätöksellään 26.6.2018 § 75 Hämeen Kuljetus Oy:lle maa-aineslain mukaisen luvan maa-ainesten ottamiseen tiloilla Kaunisto 562-431-7-184 ja Metsä-Pulmunen II 562-431-12-24 Oriveden kaupungin Voitilan kylästä. Lupa koskee osaa samasta kiinteistöstä kuin valituksenalainen päätös. Lupapäätöksen perustelujen mukaan ottamisalueesta on rajattu pois dyynialue, koska se on maa-aineslain 3 §:n mukainen erikoinen luonnonesiintymä, joka tuhoutuisi maa-ainesten otossa. Perustelujen mukaan Yröskankaan dyynit ovat paikallisesti arvokkaita loivasti kaareutuvia ja kumpuilevia tuulimuodostumia ja ne erottuvat selvästi tasaisella kangasalueella.

Suunniteltu ottamistoiminta kohdistuu Yröskankaan dyynimuodostuman läntisimpään ja keskimmäiseen osaan (liite 2). Ottamistoiminta tuhoaisi suuren osan läntisimmästä muodostumasta, joka on muodoiltaan muodostuman osista säilynein. Keskimmäisestä ja itäisimmästä dyynistä on otettu kotitarveottoon maa-ainesta, ja itäisimmän dyynin läpi kulkee kaksi metsäautotietä. Nämä osat dyyneistä ovat jo ihmistoiminnan muuttamaa. Läntisimpien dyynien pohjoisosa on kaivettu kokonaan pois. Kuitenkin ottamistoiminnan kohteena olevalla dyynien läntisimmällä osalla on lähialueella ja dyynin pohjoisosassa tapahtuneesta aikaisemmasta ottamistoiminnasta ja lähialueen muusta ihmistoiminnasta huolimatta yhä merkitystä erikoisena luonnonesiintymänä, koska se edellä todetusti erottuu ympäristöstä selkeästi ja siinä on havaittavissa dyyneille ominaista kumpuilevaa muotoa.

Suunniteltu ottaminen tuhoaa yli 50 % dyynimuodostuman läntisimmästä ja keskimmäisestä dyynistä. Ottamissuunnitelmassa on esitetty, että joillain alueilla voi mahdollisesti jäädä silttisempiä tai karkeampia osioita ottamatta ja että tällaiset ainekset levitellään ottopohjalle kumpuilevaksi maastoksi. Ottamissuunnitelman poikkileikkauskuvien perusteella ottoalue jää ympäristöään matalammaksi montuksi, jonka pohja on tasainen. Ottamissuunnitelman jälkihoitotoimenpiteissä ei ole otettu huomioon dyynimuodostuman geologisten arvojen säilyttämistä. Maa-aineksen ottamisen seurauksena yhtenäinen muodostuma pirstoutuisi, eikä jäljelle jäisi enää maisemasta selkeästi erottuvaa kumpuilevaa dyynimuodostumaa. Lopputilanteessa ottoalueen pohjan alimmaksi tasoksi jää +130 mmpy, joka on 11 metriä alempana kuin dyynimuodostuman korkein kohta. Suunniteltu maa-ainesten otto muuttaisi alueen

20.3.2024

ottamisalueen osalta siten oleellisesti muunlaiseksi kuin sen ominaispiirteisiin kuuluu.

Valituksenalaisen päätöksen mukaan maa-ainesten ottaminen toteuttaa Pirkanmaan maakuntakaavan 2040 arvokkaan geologisen muodostuman (ge3 moreenimuodostuma tai tuuli- ja rantakerrostuma) suojelumääräystä. Määräyksen mukaisesti alueella saa ottaa kiviaineksia maisemavaurioiden korjaamiseksi. Ympäristölautakunta on katsonut, että lupapäätöksen mukainen hiekan ja soran ottaminen sekä alueen jälkihoito- ja maisemointitoimenpiteet palauttavat alueen maiseman luonnontilaiseksi. ELY-keskus toteaa selvyiden vuoksi, että ottamisalue ei kuulu maakuntakaavan ge3-merkinnän alueeseen edes maakuntakaavan yleispiirteisyys huomioiden eikä suojelumerkinnällä ole asiassa vaikutusta. Suunnitelman mukaista mittavaa ottamista ei voida muutoinkaan pitää maisemavaurioiden korjaamisena edellä perustellusti.

Esitetyn selvityksen perusteella suunniteltu ottaminen heikentäisi olennaisesti muodostuman arvoja aiheuttaen alueelle pysyvän vaurion ja siten ottamisesta aiheutuisi maa-ainelain 3 §:n 1 momentin 2 kohdan mukainen peruuttamaton seuraus Yröskankaan dyynialueeseen. Päätöksessä annetut lupamääräykset eivät myöskään ole sellaisia, että niillä estettäisiin muodostuman arvoille aiheutuva pysyvä vaurio ja sen myötä MAL 3.1 §:n 2 kohdassa kielletty seuraus. Valituksenalainen päätös on sen vuoksi lainvastaisena kumottava.

ASIAN KÄSITTELY

Asia on käsitelty Pirkanmaan ELY-keskuksen ympäristö ja luonnonvaravastuualueen ympäristönsuojeluyksikössä.

Valituksen on esitellyt lakimies Maria Hakala ja ratkaissut johtaja Mari Rajala. Asiakirja on hyväksytty sähköisesti, ja merkintä hyväksynnästä on asiakirjan lopussa.

Liitteet

Liite 1: Oriveden kaupungin ympäristölautakunnan päätös 6.2.2024 § 6 liitteineen ja valitusosoituksineen

Liite 2: Karttaote suunnitellusta ottamisalueesta, Pirkanmaan ELY-keskus 15.3.2024

Liite 3: Yhteenveto dyynialueen tiedoista, Pirkanmaan ELY-keskuksen lausunnon 28.3.2018 liite 2

TH, MH/mh

Tämä asiakirja PIRELY/797/2018 on hyväksytty sähköisesti / Detta dokument PIRELY/797/2018 har godkänts elektroniskt

Ratkaisija Rajala Mari 20.03.2024 10:36

Esittelijä Hakala Maria 20.03.2024 09:38